

KULTÚRA BEZPEČNOSTI A RIADENIE BEZPEČNOSTI

SECURITY CULTURE AND SECURITY MANAGEMENT

Ladislav HOFREITER¹

SUMMARY:

The complexity of security management pointed to the need to develop a security culture as a certain level of development of man and society. We will characterized the security culture as an approach to ensure safety in the system of personal and social values of established safe behavior the reference objects in normal conditions and in dangerous and emergency situations. In this article we analyze approaches to implement a culture of security at the individual, company and state level.

KEYWORDS: security, culture, security culture, citizen, company, state, security management, security policy.

ÚVOD

Bezpečné fungovanie štátu, bezpečnosť sociálnych skupín, každej rodiny, každého obyvateľa je jednou z najvyšších hodnôt. Bezpečnosť má podstatný význam pre každý referenčný objekt – ako pre štát, tak aj pre sociálne skupiny, organizácie i človeka ako individuum.

Platí, že referenčný objekt bude tým bezpečnejší, čím budú vyššie jeho schopnosti včas identifikovať bezpečnostné ohrozenia a možnosti trvalo ochraňovať svoje aktíva (životné záujmy) pred neustále sa meniacimi (vyvíjajúcimi sa) bezpečnostnými rizikami ohrozeniami najrôznejšej povahy.

Bezpečnosť referenčných objektov je závislá na kvalite procesov, ktoré zaisťujú túto potrebu. Tieto procesy a postupy sa v doterajšej bezpečnostnej praxi nazývajú rôzne: manažérstvo rizík, manažment bezpečnosti, krízový manažment, havarijný manažment a pod.

Doteraz sme sa hlbšie nezamýšľali nad tým, kde vzniká prvotný motív pre uvedomelú ľudskú činnosť, smerujúcu k vytvoreniu podmienok pre svoju existenciu, pre svoje aktivity.

V literatúre i v bezpečnostnej praxi, či už v rovine vojenskej, politickej, či ekonomickej, sa stretávame s rôznymi dokumentmi doktrínalnej či strategickej povahy, a to vo forme bezpečnostných stratégií či bezpečnostných politík.

Domnievame sa, že proces tvorby a prijímania týchto koncepčných a riadiacich dokumentov má hlbšie korene, že motívy a potreba na ich spracúvanie je vyvolávaná úrovňou celkových hodnôt referenčných objektov, majúcich zdroj v kultúre danej spoločnosti.

1. BEZPEČNOSŤ A RIADENIE BEZPEČNOSTI

Pojem bezpečnosť patrí medzi často používané pojmy, pričom je priamo či nepriamo spájaný s existenciou človeka ako jednotlivca, ako aj malých i veľkých sociálnych skupín. V literatúre nachádzame rôznorodé definície bezpečnosti, čo je dôkazom rozdielneho prístupu k chápaniu obsahu a významu tohto pojmu. Rozdielny prístup k definovaniu bezpečnosti je ovplyvnený aj referenčným objektom: iné definície sa používajú pri definovaní ľudskej bezpečnosti, iné vo vzťahu k národnej či medzinárodnej bezpečnosti, alebo k bezpečnosti technických zariadení.

¹ Ladislav Hofreiter, prof., Ing., CSc., Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Katedra bezpečnostného manažmentu, Žilinská univerzita v Žiline, Ul. 1.mája 32, 010 26 Žilina, tel.: +421 41 513 66 54, e-mail: ladislav.hofreiter@fbi.uniza.sk.

V odbore národnej a medzinárodnej bezpečnosti sa najčastejšie stretávame s tradičným, štátocentrickým prístupom, prezentovaným v Strategických štúdiách a raných Bezpečnostných štúdiách, (*Strategic Studies, Security Studies*) a viacsektorovým prístupom, prezentovaným v Kritických bezpečnostných štúdiách (*Critical Security Studies*). V rámci nich je prezentovaný aj prístup známy ako paradigma ľudskej bezpečnosti (*Human Security*).

Ako sme uviedli v iných prácach [4,5], univerzálnym modelom pre analýzu a hodnotenie bezpečnosti ľubovoľného referenčného objektu je uznanie bezpečnosti (*S-security*) ako kategórie, z kauzálneho hľadiska sekundárnej, ktorá je výsledkom pôsobenia primárnych príčin, vyvolávajúcich vznik / zánik ohrozenia (*T- threat*) alebo zníženie / zvýšenie zraniteľnosti (*V - vulnerability*) referenčného objektu v danom čase (*t*).

To znamená, že pri definovaní bezpečnosti musíme rešpektovať, že každý referenčný objekt sa mení v každom časovom okamihu buď sám osebe, alebo sa menia jeho vzťahy (väzby) voči okoliu (bezpečnostnému prostrediu). Rovnako tak je v neustálom vývoji aj bezpečnostné prostredie. Práve meniace sa podmienky v okolí referenčného objektu najviac ovplyvňujú jeho bezpečnosť. Symbolické vyjadrenie tohto modelu je v tvare:

$$S(t) = f(T(t), V(t)) \quad (1)$$

kde: $S(t)$ - je úroveň bezpečnosti v čase t ,
 $T(t)$ - je veľkosť ohrozenia v čase t ,
 $V(t)$ - je úroveň zraniteľnosti referenčného objektu v čase t .

Bezpečnosť je teda považovaná za základnú potrebu každého referenčného objektu, za podmienku jeho existencie, rozvoja i prežitia. Nie vždy, nie všade, nie pre každý referenčný objekt je táto potreba, táto podmienka rovnako a plnohodnotne zaisťovaná, nie každý má rovnaký prístup a rovnaké podmienky pre zaistenie svojej bezpečnosti. Je zrejmé, že zaisťovanie bezpečnosti je spojené s úrovňou schopností a možností ovplyvňovať javy a procesy, súvisiace so zmenou bezpečnostnej situácie v relevantnom bezpečnostnom prostredí.

Ako nutná podmienka pre zaistenie bezpečnosti referenčných objektov vystupuje ich schopnosť riadiť činitele, ktoré majú priamy vplyv na ich bezpečnosť.

Riadenie bezpečnosti predstavuje súhrn štandardných a prakticky overených postupov a nástrojov na riadenie činiteľov, ktoré ovplyvňujú bezpečnosť referenčných objektov.

Každé riadenie bezpečnosti predstavuje :

- zber a vyhodnocovanie informácií o stave bezpečnostnej situácie v bezpečnostnom prostredí referenčného objektu,
- prijímanie opatrení na predchádzanie vzniku ohrození,
- vytvorenie flexibilného a efektívneho systému ochrany referenčných objektov a ich chránených záujmov,
- príprava síl a prostriedkov na riešenie bezpečnostných incidentov a krízových situácií vzniknutých pri ochrane objektov.

Z metodického hľadiska môžeme túto činnosť rozdeliť na :

- a) manažérstvo bezpečnostných rizík, definované aj ako kultúra, procesy a štruktúry zamerané na efektívne riadenie potenciálnych príležitostí a (ich) neželaných účinkov [6]. Z obsahu tejto definície vyplýva, že referenčné objekty by mali mať schopnosti a spôsobilosti:
 - minimalizovať, resp. eliminovať príčiny a predpoklady vzniku udalosti, javov a procesov, spôsobujúcich ohrozenie ich bezpečnostných záujmov a zmenu ich bezpečnostnej situácie,
 - vytvárať predpoklady pre účinné zaobchádzanie s identifikovanými a ohodnotenými rizikami a zaisťovať požadovanú úroveň bezpečnosti referenčných objektov,
 - vytvárať optimálne štruktúry a opatrenia systému ochrany referenčných objektov a ich chránených záujmov.
- b) manažérstvo bezpečnostných incidentov a krízových situácií, ktorého obsahom je riešenie udalostí, ktoré spôsobili narušenie bezpečnosti referenčných objektov a/alebo zásadne zmenili bezpečnostnú situáciu v ich bezpečnostnom prostredí.

Je zrejmé, že na riadenie a vykonávanie týchto činností sú vytvárané spoločnosťou určité štandardy, normy a požiadavky, ktoré sú obsahom celkovej kultúry i kultúry bezpečnosti.

2. KULTÚRA A KULTÚRA BEZPEČNOSTI

Pojem kultúra má z etymologického hľadiska pôvod v latinskom slove „*cultus*“, vyjadrujúceho úctu k božstvám. Neskôr sa začal spájať z významom *colo, colere*- vzdelávať, obrábať,

pestovať, ale tiež i *cultus* – pestovanie, vzdelávanie, ošetrovanie, starostlivosť. V spojení *cultura amini* ho používal Cicero na vyjadrenie starostlivosti o vyššie idey [1].

S prvým vymedzením antropologickej definície kultúry prišiel anglický antropológ Edward Burnett Tylor. Jeho definícia kultúry znie: „*Kultúra alebo civilizácia je komplexný celok, ktorý zahŕňa poznanie, vieru, umenie, právo, morálku, zvyky a všetky ostatné schopnosti a obyčaje, ktoré si človek osvojil ako člen spoločnosti.*“ [1].

Kultúra v našom pojatí predstavuje súhrn výtvorov ľudskej činnosti, a to ako materiálnej, tak i duchovnej, intelektuálnej, ktorý je hromadený, uchovávaný a obohacovaný počas ľudskej histórie a odovzdávaný z pokolenia na pokolenie.

Problém spojitosti kultúry a bezpečnosti, zvlášť vplyvu kultúry na bezpečnosť, nie je nový, je vlastne tak starý, ako existujú ľudské civilizácie a kontakty medzi nimi. Hlavný aspekt vzájomnej interakcie spočíval (a dnes tento aspekt znovu vystupuje do popredia) v úsilí o kultúrnu dominanciu, v akomsi kultúrnom rasizme uplatňovaný jedným národom, jednou civilizáciou voči druhej. V spojení s náboženskou identitou to znamenalo a i dnes znamená krvavý konflikt.

Vzájomná interakcia kultúry a bezpečnosti sa často realizuje prostredníctvom moci, schopnej vytvárať a presadzovať kultúrne hodnoty a vzorce, ale aj prostredníctvom obrany (ochrany) vytvorených a prijatých kultúrnych hodnôt.

Spojenia, resp. prepojenie kultúry a bezpečnosti do pojmu **kultúra bezpečnosti**² sa objavuje od roku 1986, kedy ho použila *Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu* v súvislosti s analýzou príčin a následkov havárie v ukrajinskej atómovej elektrárni v Černobyle. Bolo preukázané, že absencia kultúry bezpečnosti bola jednou z hlavných príčin tejto tragickej udalosti [2, 8].

Ďalší vývoj ukázal, že tento pojem sa nemôže vzťahovať len na personál potenciálne nebezpečných objektov, ale že má vzťah ku každému človeku, spoločnosti i ľudstvu ako celku. Kultúra bezpečnosti začala byť chápaná

ako sociologická kategória, vyjadrujúca sociálne vzťahy, zamerané na odstránenie alebo minimalizáciu (alebo vytvorenie a šírenie) sociálnych ohrození a rizík, vznikajúcich na úrovni jednotlivca, sociálnej skupiny, spoločenstva či štátu v rôznych sociálnych situáciách.

Východiskovými podmienkami a predpokladmi pre prijatie definície pojmu kultúra bezpečnosti sú tieto [3]:

- pojem treba skúmať ako na individuálnej, tak i na skupinovej úrovni,
- pojem musí mať relatívny, nie absolútny (ideálny, normatívny) charakter,
- pojem v sebe koncentruje hodnotový systém, tradície a materiálnu úroveň referenčných objektov bezpečnosti.

Vzhľadom na tieto požiadavky môžeme kultúru bezpečnosti definovať ako *určitú úroveň rozvoja človeka a spoločnosti, charakterizovanú významom zaistenia bezpečnosti v systéme osobných a spoločenských hodnôt, zavedením stereotypov bezpečného správania sa ľudí ako v každodennom živote doma, na verejnosti či na pracovisku, tak i v nebezpečných a mimoriadnych situáciách* [9].

Kultúru bezpečnosti teda môžeme chápať ako súbor základných predpokladov, hodnôt, noriem, pravidiel, symbolov a presvedčení, ktoré ovplyvňujú vnímanie výziev, príležitostí a (alebo) rizík, a tiež spôsob vnímania bezpečnosti a uvažovania o bezpečnosti a s tým súvisiace metódy a spôsoby naučeného správania sa a činnosti (interakcie) sociálnych aktérov v záujme bezpečného pretrvania a rozvoja všetkých referenčných objektov a spoločnosti ako celku.

V tomto kontexte môže byť kultúra bezpečnosti vnímaná cez tri piliere [9]:

- **prvý pilier**, duchovno-mentálny, zahŕňa ideový a hodnotový systém človeka i jeho duchovnú sféru, vedomosti a zručnosti pre zaistenie bezpečnej existencie,
- **druhý pilier**, organizačno-právny, odkazuje na sociálne interakcie v spoločnosti, organizačný a právny systém, kreativnosť a inovácie pri tvorbe systémov bezpečnosti a ochrany,
- **tretí pilier**, materiálny, spočíva vo vytvorení materiálnych podmienok na zaistenie bezpečnosti referenčných objektov.

² Kultúru bezpečnosti nemôžeme zamieňať za pojem **bezpečnosť kultúry**, ktorý sa vyskytuje v spojitosti s definovaním sektora sociálnej bezpečnosti a znamená schopnosť zachovania kultúrnej identity národa.

Kultúra bezpečnosti v prezentovanej podobe je pojem, ktorý:

- ukazuje na to, ako referenčné objekty vnímajú problém bezpečnosti, aký je ich potenciál na bezpečné (resp. nie bezpečné) správanie sa,
- záleží na hodnotovom systéme spoločnosti, na vnímaní a akceptácii bezpečnostných rizík v danej spoločnosti.

3. ROVINY ANALÝZY KULTÚRY BEZPEČNOSTI

Kultúra bezpečnosti môže byť posudzovaná na viacerých úrovniach analýzy:

- individuálna úroveň (so zameraním na vnímanie bezpečnosti / neistoty),
- korporatívna (podniková) úroveň,
- úroveň štátu (so zameraním na zaisťovanie bezpečnosti ako funkcie štátu).

3.1 Individuálna rovina kultúry bezpečnosti

Kultúra bezpečnosti na úrovni jednotlivca - občana, zamestnanca – znamená súčasť jeho celkovej kultúry, vyjadrenú syntézou jeho životných hodnôt, vedomostí, schopností potrebných pre zaistenie bezpečnosti v jeho odbornej (profesionálnej) činnosti, v bežnom dennom i osobnom živote.

Vyjadruje, ako človek vníma svoju bezpečnosť, hrozby a riziká, akú hodnotu, aký význam má bezpečnosť pre neho samého i jeho okolie, ako je pripravený na prekonávanie krízových situácií, resp. na praktické znižovanie rizík svojej bezpečnosti. Odzrkadľuje tiež jeho správanie a zachovávanie bezpečnosti iných ľudí, rešpektovanie právneho poriadku, prístup k ochrane životného prostredia, k rešpektovaniu tradičných hodnôt v spoločnosti apod.

Kultúru bezpečnosti na úrovni jednotlivca ovplyvňuje:

- hodnotový systém človeka a význam bezpečnosti v ňom,
- motivácia človeka, pochopenie potreby a nevyhnutnosti starostlivosti o vlastnú bezpečnosť,
- osvojenie si bezpečnostných štandardov, noriem a zásad bezpečného správania,
- znalosti, schopnosti, zručnosti a návyky človeka, podmieňujúce jeho bezpečné správanie,
- individuálny prístup k riziku.

3.2 Podniková úroveň kultúry bezpečnosti

Kultúra bezpečnosti na podnikovej úrovni je súbor pravidiel a funkcií organizácie a individuálne správanie, ktorého cieľom je zaistenie bezpečnosti podniku, zaistenie jeho činností a ochrana jeho záujmov, zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia zamestnancov.

Okrem prístupu manažmentu podniku k tvorbe a realizácii bezpečnostnej politiky podniku je významným činiteľom korporatívnej kultúry bezpečnosti odborná kvalita zamestnancov, charakterizujúca ucelenosť jednoty potrieb, vedomostí, schopností a zručností potrebných na odvrátenie nebezpečných situácií a bezpečnostných hrozieb, založená na hlbokom pochopení priority bezpečnosti pri riešení akýchkoľvek odborných úloh na danej pracovnej pozícii. Výsledná úroveň korporatívnej kultúry bezpečnosti je založená na tom, ako všetci zamestnanci poznajú bezpečnostnú politiku podniku (organizácie), pravidlá bezpečného správania sa, ako sa s nimi stotožnili a ako ich dodržujú.

Kultúru bezpečnosti na podnikovej úrovni ovplyvňuje najmä [6] :

- uznanie vysokej priority bezpečnosti ako predpokladu trvania a rozvoja podniku, organizácie,
- postoj vrcholového manažmentu k bezpečnosti, ochota vyčleňovať zdroje na zaistenie bezpečnosti organizácie,
- systematický prístup k zaisťovaniu bezpečnosti, odzrkadľujúci sa v kvalite bezpečnostnej dokumentácie a postupov bezpečnostného manažmentu organizácie,
- dôslednosť a sústavnosť v dodržiavaní predpisov a postupov vo všetkých sektoroch a oblastiach bezpečnosti v podniku (organizácii),
- starostlivosť o prípravu a bezpečnostné vzdelávanie zamestnancov,
- vyčlenenie síl a prostriedkov a ich trvalá pripravenosť na riešenie bezpečnostných incidentov a krízových situácií v organizácii,
- sústavné kontrolovanie a meranie stavu komplexnej bezpečnosti v organizácii.

3.3 Kultúra bezpečnosti na úrovni štátu

Kultúra bezpečnosti na úrovni štátu vyjadruje postoj a vzťah k bezpečnosti ako takému stavu spoločnosti, v ktorom je zistená bezpečnosť pre každého a všetkých na požadovanej úrovni. Vyjadruje, ako politická reprezentácia reaguje na možné ohrozenia bezpečnosti štátu a občanov, ako vytvára

podmienky pre rozvoj sociálnych jednotiek, podnikateľských subjektov i občianskych organizácií. Tiež ukazuje, ako štát dbá na výchovu občanov k bezpečnosti, k bezpečnému správaniu sa v rôznych situáciách.

Kultúru bezpečnosti, posudzovanú ako výsledok plnenia funkcie štátu v oblasti bezpečnosti, ovplyvňuje najmä:

- systém sociálnych hodnôt a priorít v oblasti bezpečnosti,
- definovanie národného záujmu v oblastiach a sektoroch národnej bezpečnosti a ľudskej bezpečnosti,
- bezpečnostná stratégia a bezpečnostná politika štátu, ich realita, komplexnosť a realizovateľnosť,
- prístup politickej reprezentácie k potrebám bezpečnosti štátu a občanov,
- kvantita a kvalita právnych predpisov, noriem a štandardov pre zaistenie bezpečnosti štátu i občanov,
- kvalita bezpečnostného výskumu a bezpečnostného vzdelávania,
- propagovanie kultúry bezpečnosti v prostriedkoch masovej komunikácie,
- synergia a subsidiarita orgánov štátnej správy a miestnej samosprávy, občianskeho sektora a ďalších združení pri realizácii štátnej politiky bezpečnosti,
- starostlivosť štátu o funkčný bezpečnostný sektor a vytváranie podmienok pre jeho činnosť,
- organizácia prípravy obyvateľstva v oblasti prevencie a presadzovania vzorov bezpečného správania sa a reagovania na nebezpečné situácie.

4. KULTÚRA BEZPEČNOSTI A RIADENIE BEZPEČNOSTI

Vplyv kultúry bezpečnosti sa v rámci manažérstva bezpečnosti prejavuje v dvoch vrstvách:

- Vo vrstve riadenia, kde ovplyvňuje:
 - právne predpisy, normy, štandardy a zásady v oblasti bezpečnosti,
 - požadované správanie sa v oblasti bezpečnosti,
 - operatívne činnosti, procedúry a všeobecné zásady pri zaistovaní bezpečnosti.
- Vo vrstve behaviorálnej, kde ovplyvňuje najmä:
 - reálne správanie sa referenčných objektov v oblasti bezpečnosti,
 - presvedčenie referenčných objektov o správnosti noriem, štandardov a postupov v oblasti bezpečnosti,

- osobné postoje referenčných objektov, ich systém hodnôt v oblasti bezpečnosti.

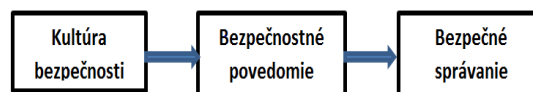
Kultúru bezpečnosti, osvojenú referenčnými objektmi, budeme považovať za rozhodujúcu predpoklad efektívneho riadenia bezpečnosti. Reálne budeme toto tvrdenie prezentovať na analyzovaných úrovniach kultúry bezpečnosti.

4.1 Individuálna rovina

Individuálna rovina kultúry bezpečnosti má vplyv na úroveň jeho **bezpečnostného povedomia**, to znamená:

- aká je jeho schopnosť vnímať a identifikovať možné nebezpečenstvá,
- aká je jeho pripravenosť reagovať v nebezpečných situáciách,
- osvojenie si takého správania, ktoré nevytvára nebezpečné situácie.

Schematicky to môžeme vyjadriť nasledujúcim spôsobom:

Obrázok 1. Vplyv kultúry bezpečnosti v individuálnej rovine bezpečnosti.

4.2 Podniková úroveň

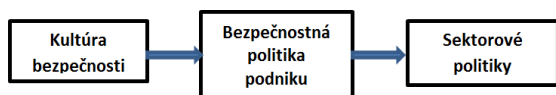
Kultúra bezpečnosti na podnikovej úrovni, ak je prítomná, má zásadný vplyv na riadenie bezpečnosti v podniku.

Osvojenie si kultúry bezpečnosti sa prejaví v prístupe manažmentu k zaistovaniu bezpečnosti podniku, vyjadrený v bezpečnostnej politike.

Bezpečnostná politika podniku je základným a východiskovým dokumentom podniku. Podnik ňou deklaruje svoj záujem na implementáciu bezpečnosti do všetkých sfér činnosti podniku.

Predstavuje komplexný pohľad na všetky aspekty bezpečnosti a definuje chránené záujmy podniku, stanovuje princípy, možné ohrozenia a rizika a systém riadenia bezpečnosti v podniku. Spracúva sa (obr.2):

- celková bezpečnostná politika podniku,
- sektorové bezpečnostné politiky pre jednotlivé sektory činností v podniku (organizácii).

Obrázok 2. Vplyv kultúry bezpečnosti na riadenie bezpečnosti podniku.

4.3 Úroveň štátu

Úroveň bezpečnostnej kultúry na úrovni štátu sa prejavuje najmä v obsahu a zameraní prijímaných dokumentov do oblasti zaistovania vnútornej i vonkajšej bezpečnosti.

Prijaté a osvojené zásady kultúry bezpečnosti sa odrážajú v obsahu a zameraní **strategickej kultúry** štátu, vyjadrujúcej najmä prístup politickej reprezentácie štátu k zaisteniu svojej vonkajšej bezpečnosti. V strategickej kultúre štátu sa odrážajú najmä ideové, náboženské a kultúrne hodnoty, historická skúsenosť, naratívna história, ale aj vojenské spôsobilosti a vymedzenie hierarchie chránených záujmov štátu [7].

Obrázok 3. Vplyv kultúry bezpečnosti na bezpečnostnú politiku štátu.

Odraz kultúry bezpečnosti a strategickej kultúry je v obsahu bezpečnostnej stratégie (národnej bezpečnostnej stratégie), v ktorej sa

vymedzujú zásady, ciele, priority a spôsoby zaistenia vonkajšej i vnútornej bezpečnosti štátu. Ciele a úlohy vyplývajúce z národnej bezpečnostnej stratégie sa rozpracúvajú a konkretizujú v bezpečnostnej politike štátu, ktorá má obrannú, zahraničnú, vnútro-bezpečnostnú, ekonomickú, sociálnu, environmentálnu dimenziu a ďalšie dimenzie.

ZÁVER

Kultúra bezpečnosti je súbor charakteristík a postojov referenčných objektov postavený na prioritě bezpečnosti ako podmienke ich rozvoja a pretrvania. Je produktom individuálnych a skupinových hodnôt, postojov a modelov správania, smerujúcich k dosahovaniu bezpečnosti na individuálnej i skupinovej úrovni. Je odrazom hodnôt, ktoré sú prijaté a uplatňované na všetkých úrovniach organizácie a ktoré sú založené na presvedčení o dôležitosti bezpečnosti a o zodpovednosti každého za jej presadzovanie a dosahovanie. Vytvára rámec pre formulovanie záujmov a potrieb referenčných objektov v oblasti bezpečnosti, a je zdrojom pre formovanie bezpečnostného povedomia na úrovni jednotlivca i spoločnosti,

Kultúra bezpečnosti vo svojej všeobecnej podobe určuje rozsah a vzory základných riešení, hodnôt, noriem, štandardov, symbolov a názorov, vplyvujúcich na spôsob prístupu k bezpečnostným výzvam a k riadeniu bezpečnosti na všetkých hierarchických úrovniach analýzy bezpečnosti.

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 1/0175/14.

LITERATÚRA

- [1] CZAJA, J.: *Kulturowe czynniki bezpieczeństwa*. 2008. Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków, 2008. 322 s. ISBN 978-83-7571-000-7.
- [2] ВОРОБЬЕВ Ю.Л.: *Основы формирования культуры безопасности жизнедеятельности населения. Деловой экспресс*, 2006. – 316 с. ISBN 5-89644-090-1.
- [3] ДУРНЕВ, Р, А.: *Культура безопасности жизнедеятельности: Дефиниция и уровни формирования*. In: Социологические исследования, 2006. № 12. s. 72-77. ISSN 0132-1625.
- [4] HOFREITER, L.: *Securitológia*. 2006. AOS GMRŠ, Liptovský Mikuláš, 2006. 138 s. ISBN 978-80-8040-310-2
- [5] HOFREITER, L.: *Bezpečnostná veda - minulosť, súčasnosť a perspektívy*. In: Národná a medzinárodná bezpečnosť 2011. AOS Liptovský Mikuláš, 2011. S.71-85. ISBN 978-80-8040-429-1.
- [6] *Kultura bezpečnosti v jaderných zařízeních: Návod pro použití při zvyšování kultury bezpečnosti*, IAEA-TECDOC-1329, 1. vyd. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost a Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2010, 108 s., ISBN 978-80-86973-44-9.
- [7] LASICOVÁ, J., UŠIAK, J. *Stratégia, doktrína a strategická kultúra*. In: Národná a medzinárodná bezpečnosť 2013. AOS Liptovský Mikuláš, 2013. S.233-328. ISBN 978-80-8040-475-8.
- [8] PIDGEON, N.: *Safety Culture: key theoretical issues*. In: Work & Stress: An International Journal of Work, Health & Organisations. 1998, vol. 12., s.202-216.
- [9] PIWOWARSKI, J.: *Trzy składowe kultury bezpieczeństwa*. In: Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje. WSBPiA „Apeiron”, nr 9, Kraków 2012. s.3-8.